

Герасименко А. Ю.
*студентка 4-го курсу факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПОРУШЕННЯ АДВОКАТОМ ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Етичні основи життєдіяльності суспільства беруть початок у зародках первинних суспільних форм, що для власного виживання вимушені були детермінувати свою поведінку моральними нормами, на першому етапі – звичаєвими, потім – релігійними. У розвинених суспільствах актуальні на той час моральні переконання врешті-решт закріплювались у правових нормах. Арістотель утворив та поширив серед широкого загалу термін «етика» для позначення специфічного різновиду знання, предметом дослідження якого є особливі, моральні якості людини. Згодом діяльність різних соціальних груп характеризувалась відповідними етичними нормами, притаманними лише конкретній групі (так звані кодекси честі). На певному історичному відрізку часу також були сформовані моральні кодекси соціальної групи юристів загалом і, зрештою, адвокатів зокрема. Юридична етика імперативно зобов'язує юриста керуватися стійким особистісним переконанням щодо моральності професійних дій та їхніх першопричин заради з'ясування об'єктивної істини – це внутрішня складова етичної саморегуляції особи юриста. А зовнішньою складовою є саме кодекс честі, моральний кодекс фахівців відповідної професії, тобто сукупність традицій, приписів, правил, норм поведінки, що зумовлені особливостями виконання професійних обов'язків і забезпечують формування неформальних (моральнісних) взаємовідносин, професійної солідарності, відповідальності за свою репутацію і репутацію свого колективу чи установи [1, с.32].

Т. Варфоломеєва стверджує, що «в юридичній літературі Правила адвокатської етики характеризують як корпоративне право адвокатури і називають дисциплінарним статутом адвокатури, тобто практикою адвокатури, яка тільки і дозволяє всім професійним правозахисникам усвідомлювати себе професійною публічною корпорацією; якщо ж корпорація відмовляється жити за дисциплінарними правилами, то вона застаріває і втрачає публічний зміст» [2, с. 11].

Дослідження в царині адвокатської етики та компаративного аналізу належать Д. Кухнюку, який зазначає: «... вироблення адвокатурою та дотримання адвокатами особливих етичних вимог і правил є загальновизнаним міжнародним стандартом адвокатської діяльності та необхідною передумовою повноцінного функціонування адвокатури,

виконання нею важливої соціальної ролі в демократичному суспільстві» [1, с. 8].

Правила адвокатської етики мають розроблятися й обговорюватися широким адвокатським загалом і відповідно до підпункту п. 7 ст. 54 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» затверджуватись з'їздом адвокатів України [4]. Зазначений закон у зв'язку з необхідністю забезпечення високих стандартів професії, підтримання її високого авторитету в суспільстві в імперативній формі зобов'язує адвоката слідувати правилам адвокатської етики. Підпункт 1 ч. 1 ст. 21 Закону вимагає від адвоката дотримуватися присяги адвоката України та Правил адвокатської етики. Стаття 2 Правил адвокатської етики передбачає, що дія цих Правил поширюється на всі види адвокатської діяльності, а в частині, визначеній Правилами, – на іншу діяльність (дії) адвоката, яка може вступити в суперечність з його професійними обов'язками або підірвати престиж адвокатської професії. Дія цих Правил поширюється на всіх адвокатів України, а також на адвокатів іноземних держав, що здійснюють адвокатську діяльність в Україні, незалежно від обраних ними форм здійснення адвокатської діяльності (індивідуально, у формі адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання). Водночас Правилами адвокатської етики 2017 р. «відбулося запровадження десяти принципів використання адвокатом соцмереж, Інтернет-форумів та інших форм спілкування в мережі Інтернет, які в переважній більшості не відповідають принципам Правил адвокатської етики, яких адвокат має дотримуватись у реальному житті та інших відносинах» [1, с. 18].

17 квітня 2019 р. на сайті Національної асоціації адвокатів України з'явилась інформація про опублікування оновленої редакції Правил адвокатської етики [3, с. 1]. Основними принципами адвокатської етики та професійними обов'язками адвоката є: 1) незалежність та свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності; 2) дотримання законності; 3) пріоритет інтересів клієнта; 4) неприпустимість конфлікту інтересів; 5) конфіденційність; 6) компетентність і добросовісність; 7) повага до адвокатської діяльності; 8) чесність та добропорядна репутація; 9) вимоги до рекламування адвокатської діяльності [5].

На сьогодні констатується велика кількість порушень, які допускають адвокати, саме за недотримання правил адвокатської етики. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає дотримання Правил адвокатської етики як одного з основних професійних обов'язків адвоката. Проте, є необхідним все ж таки надати таке визначення дисциплінарної відповідальності адвоката – це особливий вид юридичної відповідальності, що застосовується до адвоката за результатами дисциплінарного провадження, яке здійснюється кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури за вчинення дисциплінарного проступку. При цьому варто пам'ятати, чинний

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» проголошує, що дотримання ПАЕ – це один з основних професійних обов’язків адвоката (п. 1 ч. 1 ст. 21 Закону); порушення ПАЕ є дисциплінарним проступком та може бути підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності (п. 3 ч. 2 ст. 34 Закону); систематичне або грубе одноразове порушення ПАЕ є підставою для накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від 1 місяця до 1 року (п. 3 ч. 2 ст. 31 Закону); порушення, що підриває авторитет адвокатури України, є підставою для накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю [6].

На жаль, законодавець не надав чіткого визначення дисциплінарної відповідальності адвоката в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», обмежившись переліком підстав для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності [7, с.32].

В залежності від ступеню протиправності можна класифікувати проступки адвоката на малозначні, значні та грубі порушення. Малозначні проступки хоча й носять ознаки порушення вимог законодавства або Правил адвокатської етики, але за своїм змістом та наслідками не спричинило шкоди охоронюваним законом інтересам, не умало авторитет адвокатури. Значне порушення – це дія або бездіяльність адвоката, які суперечать вимогам законодавства та Правилам та які спричинили певну шкоду охоронюваним законом відносинам або інтересам, але не Грубе порушення – це правопорушення адвоката, яке пов’язано із порушенням базових принципів адвокатської діяльності та спричинило суттєву шкоду охоронюваним законом відносинам або інтересам, призвело до підриву авторитету адвокатури. До таких порушень слід віднести розголошення адвокатської таємниці; навмисні дії або бездіяльність всупереч законним інтересам довірителя, вчинені з корисних мотивів; дії, що виходять за межі адвокатської діяльності, але здійснюються із користуванням правового статусу адвоката [2, с. 59].

Ст. 35 зазначеного закону передбачає, що за вчинення дисциплінарного проступку до адвоката може бути застосовано одне з таких дисциплінарних стягнень: 1) попередження; 2) зупинення права на ведення адвокатської діяльності на термін від одного місяця до одного року; 3) для адвокатів України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним вилученням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України.

Можна виокремити такі загальні засади застосування дисциплінарної відповідальності відповідно до Правил адвокатської етики:

- дисциплінарні стягнення лише за доведені порушення;

- адвокат вважається невинуватим у вчиненні дисциплінарного проступку і не може бути підданий дисциплінарному стягненню доки його вину не буде доведено в законному порядку і встановлено рішенням КДКА або ВКДКА;

- адвокат не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні дисциплінарного проступку;

- звинувачення адвоката не можуть ґрунтуватись на припущеннях, усі сумніви щодо доведеності вини адвоката тлумачаться на його користь;

- адвоката не може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності за отримання негативного результату під час надання правової допомоги або не того результату, на який сподівався його клієнт;

- адвокат може бути притягнений до дисциплінарної відповідальності протягом року з дня вчинення дисциплінарного проступку [8].

Зміст Правил адвокатської етики доволі великий і містить лише імперативні зобов'язання та заборони, але не передбачає конкретних вказівок на застосування чітко визначених санкцій за порушення конкретної статті. Очевидно, що існує величезна відмінність між такими видами дисциплінарної відповідальності за порушення Правил адвокатської етики, як попередження та зупинення права на ведення адвокатської діяльності на термін від одного місяця до одного року. Як справедливо зазначає Вільчик Т. Б., «водночас порушення прав адвоката може мати місце у випадку, коли практично будь-яку провину при бажанні дисциплінарного органу може бути визнано за достатню фактичну підставу для притягнення до дисциплінарної відповідальності і призвести до зміщення особи з посади або позбавлення права здійснювати професійну діяльність, з одного боку, а також суттєво вплинути на становище особи, яка залишається без представника або захисника її інтересів – з іншого» [9, с. 121].

Таким чином, адвокатська спільнота є частиною сучасного українського суспільства, що стоїть на варті його інтересів. Відповідний конституційний статус і обов'язки, що покладені на адвокатуру, зумовлюють загострену увагу суспільства до морально-етичної складової діяльності як адвокатури загалом, так і кожного адвоката зокрема. Це стосується як повсякденної діяльності в реальному житті, так і адвокатської діяльності в соціальних мережах, що гостро актуалізувались у зв'язку з їхнім тотальним поширенням та майже поглинанням ними приватного та професійного життя особистості.

Кожному адвокату необхідно зважати на те, що широким суспільним загалом майже будь-яка його діяльність сприймається саме як діяльність невід'ємної частини соціальної групи, на яку покладаються та закріплені законодавчо додаткові підвищені морально-етичні вимоги, з огляду на специфіку професії та необхідну її публічність, що унеможливило б дії та висловлювання адвоката лише як приватної особи без зважання на

його відповідний статус. Така підвищена суспільна увага до адвокатської діяльності з необхідністю детермінує потребу забезпечення відповідного якісного контролю зазначеної професійної діяльності, який здійснюється спеціалізованими структурними підрозділами адвокатури як автономного та самоврядного інституту в Україні. Результатами такого контролю і є дисциплінарна відповідальність адвоката [7, с.34].

Дисциплінарна відповідальність адвоката – це особливий вид юридичної відповідальності, що застосовується до адвоката за результатами дисциплінарного провадження, яке здійснюється кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури за вчинення дисциплінарного проступку. Отже, дотримання адвокатом Правил адвокатської етики, допустимість його дій та висловлювань у реальному житті, а також його діяльності в соціальних мережах визначається на основі оціночних понять і залежить від розсуду органів, наділених правом офіційного тлумачення Правил адвокатської етики у процесі дисциплінарного провадження та за його результатом застосовувати дисциплінарні стягнення.

Список використаної літератури:

1. Кухнюк Д. Адвокатська етика в Україні – Звіт. Лабораторія законодавчих ініціатив. 2018. URL: [http://parlament.org.ua/wpcontent / uploads/2019/01/report.pdf](http://parlament.org.ua/wpcontent/uploads/2019/01/report.pdf).

2. Варфоломєєва Т. В. Впровадження міжнародних правил адвокатської етики в Україні. *Вісник Академії адвокатури України*. 2009. Ч.1. С.7-20. URL: http://nbuv.ua/UJRN/vaau_2009_1_1.

3. Кухнюк Д. В. Спотворена чесність. ЮРЛІГА 24.04.2019. URL: https://jurliga.ligazakon.net/experts/265/873_spotvorena-chesnst.

4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

5. Правила адвокатської етики затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 9 червня 2017 року. URL: [http://unba.org.ua/assets/ uploads/legislation/pravila/2017-06-09-pravila2017_596f00dda53cd.pdf](http://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2017-06-09-pravila2017_596f00dda53cd.pdf).

6. Кухнюк Д. В. Нові ПАЕ як дзеркало адвокатського самоврядування в Україні. *Юридична газета* № 40 (590) 3 жовтня 2017 року. URL: [https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/novi-pae-yak-dzerkalo-advokat skogo-samovryaduvannya-v-ukrayini.html](https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/novi-pae-yak-dzerkalo-advokat-skogo-samovryaduvannya-v-ukrayini.html)

7. Кухнюк Д., Шиленко Б. Дисциплінарна відповідальність за порушення адвокатської етики. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки* (111)/2019 URL:[http://visnyk.law.knu.ua/ images/articles/%D0%9A%D1%83%D1%85%D0%BD%D1%8E%D0%BA.pdf](http://visnyk.law.knu.ua/images/articles/%D0%9A%D1%83%D1%85%D0%BD%D1%8E%D0%BA.pdf)

8. Тарасова А. Порушення адвокатом правил адвокатської етики як підстава для притягнення до дисциплінарної відповідальності. URL:[https://advokatpost.com/porushennia-advokatom-osnovnykh-pryntsypiv-advokatskoi-](https://advokatpost.com/porushennia-advokatom-osnovnykh-pryntsypiv-advokatskoi)

etyky-iak-pidstava-dlia-prytiahnennia-do-dystsyplinarnoi-vidpovidalnosti-advokat-asia-tarasova/

9. Вільчик Т. Б. Дисциплінарна та цивільно-правова відповідальність адвокатів. *Інформація і право*. 2015. № 3. С.115-122.

Науковий керівник: доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кісліцина Ірина Олександрівна**